

J. A.

LINEAMENTA SARMATICA,

SUB
PRÆSIDIO

CONRADI SAMUELIS SCHURTZFLEISCH.

Publicè afferenda.

à

JOHANN. CHRISTOPH. ALBERTI,

Hab. in Audit. Publ. A. 1670.

d. 1. Octob. bor. antem.

WITTENBERGÆ,

Formis WENDIANIS, excud. DANIEL Schmah/

Acad. Typ. ANNO clb lbc LXXII. V.

SCRIPTORES.

Post Pomponium Melam, Plinium, Tacitum, Prolomæum, Jornandem, gentis hujus sub nomine Polonorum, sive Bolanorum meminerunt in primis Ditmarus Merseburgensis, Henrici II. æqualis, Wippo, Conradi Saliqui Sacellanus, Otto Frisingensis, Gottfridus Viterbiensis, Helmoldus.

2. Primo, quod à C. N. elapsum est, seculo Sarmatæ, & Venedi, ac diu ante Heneri, sexto Slavi Slaviniq̃ue, amplissimo diffusarum à Borysthene ad Vistulam gentium nomine passim celebrantur. Inde veluti adolescente medio ævo Polonos appellatos esse constat.

3. Recentiores, qui à sec. XV. & XVI. numerantur, sunt Aneas Sylvius, Johannes Duglossus, Matthias Michovius, Alexander Gvaginus, Martinus Cromerus, quos uno volumine recensuit Johannes Pistorius Nidanus. Præter hos ad origines eruendas adjumentum afferent Jo. Matthias à Sudetis, & Jodocus Ludovicus Decius.

4. Martini Cromeri epitomen adornarunt Salomon Neugebauer, & Joachimus Pastorius, alter Hermanno Conringio, alter M. Zw. Boxhornio est impensè laudatus.

5. Ab excessu Sigismundi Augusti non inscitè commentatus XII. libris Reinholdus Heidensteinus est, cujus & extant de bello Moscovitico libri VI. in volumine historiae Cromerianæ, A. 1589. Coloniae Agrippinæ editi, qui in recensione Pistoriana desiderantur.

6. De Henrico Valesio librum unum composuit Andreas Maximilianus Fredro, Capellanus Leopoliensis, qui A. 1660. Gedani excusus est.

7. Rebellionem Russicam complexus est Paulus Piascius, scriptor domi prudens ac fidus, in exteris incautus negligensq;. Cum quo conjungere licet succinctum commentarium A. 1653. Regiomonti evulgatum. Ex utrisque sua derivarunt Adolphus Brachelius, & novissimus scriptor belli Cosacici Germanicè redditi.

8. Juri ac legibus Polonicis operam impenderunt Herbartus, Theodorus Zawack, cujus processus, ut dicitur, judiciarius Varaviae lucem vidit A. 1647. Adjungatur Andreas Lipski à Lipe, cujus practicae, quæ vocantur, observationes A. 1648. ed. causidicis inserviunt: sed ejusdem decas quaestionum publicarum in parte publici juris non planè nullum momentum habet. Conf. Jacobus Prilusius, aliiq;. Ad fori Lithvaniae, quæ Poloniae innexa est, controversias nominatur Petrus Roisius: reliqua, quæ ad hujus descriptionem pertinent, abunde suppetunt in Moscovia Sigismundi ab Herberstein.

9. Scriptum, cui titulus est, publicæ innocentiae manifestum, in causa Lubomirskiana, & plerisque regni actis perquirendis idoneum, & hodie in ipsa Polonia perrarum est, primò in Polonorum vernacula, deinde Latina Lingva compositum.

10. Quantum ad civiles regni rationes ferè admirandum se præbuit Ulicovius, summo B.B. judicio insignis, & accuratione solertiaque nulli postferendus. Schedæ de morient. Pol. servanda, ac similes, sæpe quidem utiles, at nimis interdum vulgares sunt, ut facilè inter has excellat, quod novissimè prodiit sub nomine Censuræ Candidatorum Poloniae.

I. N. 7.

S. I.

Pincipiò Polonia Duces habuit. A Ducibus inde Reges elegit. Regum circumscripta Potestas. Optimatum libertas magna, licentia maxima est.

II.

Regnum hodie, si ullum, legibus adstrictum. Leges, quibus regni innixum fundamentum est, duobus capitibus continentur. Alterum libertas Electionis, alterum Religionis est. Utrumque codex sanctionum Polonicarum suggerit. Vim, nervum, robur à Comitibus Varaviensibus (a) arcesso. His stabit regnum, si observentur, Ruet, (ne vero ruat) si negligantur.

(a) A. 1573. Huc spectant constitutiones publica, diplomata regia, quibus hac libertas repetitis vicibus firmatur. Memorandi hic Reges, Henricus, Stephanus, Sigism. III. Vladislaus IV. & qui nuper regno se abdicavit, Job. Casimirus. Sed imprimis memoranda hic fuerat sanctio Jagellonica.

III.

Primus Regum memoratur Boleslaus Chrobry. Sed verò audaciùs, quàm verius. Quod velim æquo animo accipiant Crantzius, Johan. Cluverus, Johannes Latus, Georgius Hornius, Fr. Sansovinus, Arthurus Duck, Anthonius Albizius, Christianus Matthiæ. Sed neque hi soli. Restant plures: Johannes Sleidanus, scriptor alioqui gravis & probus, Lucas de Linda, Joachimus Passorius, Henricus Bangertus, & quem hic sequitur, Gvagvinius, Auctor novissimus Polonici status, innumeri de-

A 3

mun

mum alii. Unum id impensè hic miror, cur Polonici scriptores, iiqve non vulgares, tantum sibi indulgeant, ut patrocinentur errori. Quum non plane nullum hic suppetat argumentum, fuisse tempus, quo Polonia colere Imperatorem, colere Imperium debuerit. * Quod tamen ægrè faciunt Poloni, jam dissimulantes, quæ scribenda erant, jam scribentes, quæ tacere præstitisset. Notatus hic multis nævus est. Ex omnibus seligamus (b) Conringium, testem parum laudandi moris.

* Chron. Pegaviense ad A. 1135. Otto Frising. Chron. VI. cap. 28. VII. cap. 19. Otto Sanblasianus app. cap. 7.

(b) Cap. 18. de F. I. G.

IV.

Qui edisserunt hoc loco familiarum vicissitudines, non impingunt semel. Scriptor Novitius des Polnisch, Königs Stamms/XII. recenset interregna. Sed abhorret is loquendi modus ab accuratatione civili. Nec pensi is habet distingvere Ducum tempora à Regum. Utinam vero præter hunc lapsum nullus superesset alius. Sed mendum augetur mendo. Inter exempla sunt, qui in tradendis Poloniae dynastiis operam ponunt suam. Alii sex: alii plures, multi pauciores numerant. Joh. Buno (c) Dynastiam inserit Zechidarum. Verum hæc ad Bojohemos pertinet, non ad Sarmatas, Nisi tamen Cracidarum dictam cupit, à Craco Auctore appellatam. Qui rem in compendium redigunt 1. recitant Dynastiam Lechi, unde surrexit familia Lechidarum. 2. (d) Craci. 3. Przemislai. 4. Lesci. Hinc progenies Lescidarum. 5. Piasti, Civis Crusvizensis, filii Gossifconis, ut produnt Sarmatici annales. Ab eo profapia Piasteorum, seu Piastidarum, (e) quæ nondum desit. Reliquias Silesia habet. 6. Jagellonis, qui Jagellonidum Conditor. Hoc ad regni clavum subducto, Piastei, qui Silesiam colebant, Principes, sive odio, sive ultione excitati se suosq; regno

Bohemico

Bohemico illigare cœperunt. Sed manifesta hæc omnia
Videamus jam, quid Sarmatiæ expediatur.

(c) *Sec. IX. Hist. univ.*

(d) *Unum hic notandum, omitti dudenigxus, seu Palatinos, vulgo Vairvodas, qui binis vicibus interferebant. (1.) Posk Lechum. (2.) Posk Cracum. Præter hoc addo, verum eumq; indubitatum historia Pol. characterem incipere cum Piasto. Anteriores multa cōntra comitari. Ne pōtius dicam. Proinde hic, si usquam, iudicio opus est.*

(e) *Vid. de his Aut. Cens. Cand. Polon. Conf. alij, qui rectè memorant, eos primum veritatis divinius lumen Sarmatiæ intulisse.*

V.

Regni Caput (inde enim auspicari libet) Cracovia est. Civitas vasta magis, quam valida. (f) Perculit huius rei cogitatio multorum animos Regum. Præsertim Sigismundi Augusti, (g) ut qui pensaret, quanti interesset, Cracoviam muniri. Laudabilis hæc sollicitudo, sed Ordinibus odiosa. Nempe existimaverant hi, munita Cracovia, nova sibi instare fata, libertatem in discrimine fore, regem ad regiam potestatem grassaturum. Hinc responsum tulit, Polonos Virtutem lacertis ostendere. (b) Muris, arcibus, castris non delectari. Verum latebat metus affectandæ dominationis. Regem prætextu securitatis moliri Monarchiam, una omnium suspicio fuit. Prudentiam interpretabantur Poloni. Sunt, qui admixtum quid imprudentiæ colligant. Disceper, decedat, qui velit, velit, qui potest. Ego dixisse satis habeo, publicæ interesse rei, ut privatæ suspiciones publicæ utilitati remittantur. Hoc magis, quod alia Polonis in promptu sint servandæ libertatis instrumenta. Sed age ostendam, quid hinc emergere damni, quantum constari Christianis periculum possit. Fingam irritari Turcas, colligere exercitum. Uno impetu effundi in Sarmaticos

ricos campos. Omnia præda hostis erunt, priusquam
iusta acie cum hoste decernatur. Quid si Fortuna belli,
ut subinde mutabilis est, refragarerur? Sane conclama-
tum foret, cum neque præsidium victis, neque asylum
subditis superesset. Quos tamen habere omnes æquum
est, quò fugiant ad salutem, quò fortunas, & quicquid
carum est, perferant. (i) Atqui id jam liquet satis. Et
nisi liquet, testari Varadinum potest, quantum in arci-
bus & castellis situm sit momenti. Quippe compertum,
amisso Varadino, periclitari Ungariam juxta & Transyl-
vaniam cœpisse: Cosacos Osmanidarum jugo se sub-
misisse. Tantæ utilitatis est, extruere arces & tueri ex-
tractas.

(f) *Arx civitati imposita, ubi veterum Regnum conspicua
monumenta.*

(g) *Vid. Jos. Maria Maraviglia Hermet. Cœlest. p. 94.*

(h) *Imitantur Poloni Spartanos. Sed desit seculum illud
Spartanum. Deserunt Spartanorum mores.*

(i) *Pensant tamen hanc arcium propugnaculorumq; jactu-
ram varij montes, quibus includitur, diversa flumina, quibus
interluitur Polonia. Sed Natura hic subsidium debetur ab arte.*

VI.

Quamquam ergo magni æstimem Sarmatarum Vir-
tutem, nec ignorem insuper, Tataris Turcisq; admo-
dum formidabilem esse hanc gentem, tamen necessitas
temporum exigit, & ipsorum Polonorum salus, ut com-
muniant civitates, excitent arces, omnia denique com-
parent ad publicam securitatem.

VII.

Cum de munimentis, deque munimentorum ne-
cessitate expono, subit recordari Kamienici. Hoc susti-
nendis Tatarorum incursionibus suffecturum ajunt. Sed
sufficiat Tatarorum. Fortè tamen pertinacia Turcarum
non sufficiet. Quia fortè fama major vero, quæ ad nos de
operibus

operibus munitionibusque Kamienici perlata est. Tum
verò sentiunt non pauci, Tataros jamdudum Kamieni-
cum * occupaturos fuisse, ni impetum cohibuisset pru-
dentia Turcarum. Ut quorum quasi beneficiarii Tata-
ri sint, intenti ad eorum nutum, & parati sequi signa, cum
velint. Turcis autem hujus consilii non aliud pretium
est, quam formido. Cohorrescunt enim, cum inaudiunt
de auxiliis Germanorum, & qui Septentrionem colunt.
Hos vero judicant, nolle destituere Polonos, dum unus
apud omnes metus est crescentis potentiae Turcarum, qui
vel invitis extorquere arma potest. Et verò communis
Christiani orbis causa hæc est, quæ copulare disidentes
debet, ut obex tandem ponatur posteris Osmani.

* *Simon Starovolscius in Polon. p. 114. refert, oppidum esse
& natura loci manuq; permunitum, nec refragor, si & sentiat pro
conditione Podolia, & loquatur. Subscribit Starovolscio Alexan-
der Gvaginus in descript. Pol. & non modò arcem muro pro-
pugnaculisq; firmatam, sed civitatem etiam ob rupem accessu ar-
duam ferè inexpugnabilem esse scribit. Quicquid ejus sit, pa-
rum latus nuper allatus nuncius est, venisse in Turcarum Tata-
rorumq;, quos antebac strenuè repulerat, potestatem: Qua ut
quamprimum recuperetur, asseraturq; pristino domino, & Ger-
mania, & universi septentrionis interest.*

VIII.

Ut meritò jam invehamur in eos, qui solius quæstus
causa Turcarum se applicant partibus. Indignum sanè
Christianis, stare adversus Christianos, deserere suos,
assistere impiæ genti. Et verò Deus, Pietas, amor, quæ
Christianos copulant cum Christianis, iniquissimo exem-
plo adversantur. Relinqvatur impia adeo colluvies sibi.
Retineat sordes suas. Christiani jungantur Christianis.
Fœdera, societas, amicitia, sancta nomina sunt. His
dignari Turcas probrosum orbi Christiano. Impium
quoque accedere barbaris, adversari suis. Prætextus com-
mercio-

merciorum pulchrè quæritur, solidè non stabilitur. Certè nemo probaverit hunc morem, quum Christianus Turcæ expetat societatem, ut noceat Christiano. (k) Speciosa quorundam commenta multum ostentationis, parum pietatis, minimum laudis habent.

(k) *Rationem reddit Petrus Santerna Lusitanus, quod sint inimici imperij, & Christiani nominis, quod Christianos persequantur & sedibus expellant, tr. de affec. Ed. Lugd.*

IX.

Revertamur ad institutum. Potentia Polonorum terrestris, opes in agro, vis belli in equitatu ferme omnis est. Maritima potentia Naturæ magis donum, quam fortunæ & artis. Hac carent Poloni, pollent Hispanus & Veneti, Veteres Osmannici imperii hostes. Cæterùm divitiæ agrorum nec nullæ, nec nimix. Commerciis demùm regna efflorescunt. Sed genius Polonicæ gentis vix capit. Haud exiguo, ut creditur, regni damno. Præter equitatum, qui validissimus est, (l) cura peditatus esse (m) debet. Ut habeat, quos opponat Prætorianis. Spahis enim haud dubiè est resistendo.

(l) *Rex 140000. (alij 200000. recitant) Nobilium educere in aciem potest, si instat periculum, si imminet hostis. Expeditio hac apud ipsos Postpolite Russenæ audit. In proxima expeditione ultra 100000. fuisse memorant.*

(m) *Jam olim Tacitus Sarmatis objicit ignaviam ad pedestres pugnas. Hist. I. Ego monere malim, quam tale quid objicere. Sed Sarmatæ fortasse ipsi dubiam objicient fidem.*

X.

Æstimavimus satis excitatam Polonorum indolem, animum bellicarum rerum capacissimum. Lustrabimus popularium erga populares jam fidem. Pro patria optetere mortem, ducunt laudi. Pro salute regis capere arma, corpus objicere periculis, omnia denique experiri parati. Transfugam fieri, summum ibi scelus. Comitari regem

regem in quacunqve fortuna, decus interpretantur. Multas gentes ferro in reges savisse compertum. Poloni servatorum regem gloriam tulerunt. Dissentire quidem & obniti, indignariqve insuper sæpe, & edere irati animi signa, non rarum. Sed manus regum imbuere sanguine, & insontes deposcere ad necem, generoso hætenus populo piaculum fuit. Magna hæc fides, gloria autem fide major, pietas longè maxima. Paucos excipimus, quibus sensum obsequii sive innata ferocia, seu pertinacia excusit. Hos rebus studuisse novis, recessisse à fide erga Reges, exuisse reverentiam, sicut notum, ita universæ genti nequicquam imputandum.

XI.

Perspicaciam gentis colliget, qui ut cauti sint, & regum scrutentur destinata ac mores, apud animum expendit. Piaſtidas ad Casimirum usqve M. nulla religione astrinxerunt, successores vero hoc obligare vinculo consultum putarunt. Prorsus ut appareret, libertatis retinendæ tenacissimos esse. Sic regum coerciti spiritus, sic evitatum servitutis jugum, sic privilegia retenta atqve immunitates vindicatæ omnes. (n)

(n) *Non multo secus, atq; Teutones, qui Caroli V. antecessores laxius, Carolum V. arctius ex Imperti utilitate legibus adstrinxerunt. Vide Sleid. & ex eo Stirn. Nomoth. t. 4. §. 6.*

XII.

Monui de Casimiro M. Princeps is animi plenus & raræ exemplum benignitatis. Hic Poloniam lateritiam accepit, non multo post marmoream fecit. Beneficii Ordines, plebem, magnos, medios, minimos, omnes sibi devinxit. Rusſiam in Provinciæ formam redegit. Leges, cultum, decus in Poloniam intulit. (o)

(o) *Vid. Aut. Anonym. in Piaſt. Joachim. Paſtorius in Casimiro Magno. In eo desierunt regnare Piaſtida.*

XIII.

Auspicata hæc regno omina. Auspiciatiora ferme in Vladislao Jagellone. Qui Lithvaniam Poloniæ in-
nexit, ut hodie utraqve eodem civili vinculo contineatur, eodem jure regatur, eodem demum obsequio eidem Principi pareat.

XIV.

Haud secius caput extulit in Casmiro III. qui Prus-
siam addidit. (p) Prussiæ exemplum secuta Livonia est. Hanc Poloniæ adjecit (q) Sigismundus Augustus, augen-
dis regni finibus occupatissimus Princeps. Cæterum ha-
beo, quod desiderem eum prudentibus in Sigismundo III. qui Cracoviam, inclutam Veteri Regum sede civita-
tem, Varsoviâ mutavit. Omne parum prospero, consi-
lio minus utili, eventu certè non salutari. Adeò verum
est, mutationes sedium auspicia nunciare nec prospera
semper mutantibus, nec lata iis, qui mutantium impe-
ria colant.

(p) Notat hic asperè Albertum Teutonici Ordinis Magistrum
Besold. I. P. Part. 3. c. 4. p. 235. Excusant moderatiores. Notas
vicissitudines peculiari sermo argumento. Borussia Ducalis soluta
jam beneficiario vinculo est, quod constat ex transactione Vela-
viensi. Cessit enim El. Brand. ut supremo Domino, soluta fiduciario
nexu. Conf. dissertatio nostra de rebus Prussor. ad §. 28.

(q) Livonia in sanctionibus novissimis jam dispescitur in
Svedicam & Polonicam. De hac quid Moschi respectu, publicè
cautum nuper sit, apparet ex sanct. Pac. Obv. c. 5. §. 1. De Livonia
aliogve in Cis & Trans-Dunanam divisione Geographi plenius
agunt.

XV.

In Stephanum Bathorium parum æquos deprehendo
Sarmatas. Periculum metuerunt libertatis, fortè quod
regis potius, quàm regni haberet rationem. Suspectus
enim insidari juribus, insidari libertati. Regis quoque,
id

id est, sui potius, quam regni aestimare utilitatem videbatur. Hinc indignantium voces querelæ mutati in publicum amoris. Dedignari Ordines, proscribere Zhorovios, denunciare pœnam inter Præsules summo, abrogare Proceribus officia, disponere de Provinciis beneficiariis liberè, intolerandum genti. Nec de Vladislao IV. una omnium opinio fuit. Multi cum niti solito aktius, & plus moliri, quam par esset, & regiam complecti animo vim, conjecerunt. Nimirum prona Martiis regibus via est ad dominatum.

XVI.

Hactenus de Regibus monitum. Summa eo spectat, ut materiam diffidentia, æmulationis, litium amoliamur. Captare arbitrium, omnia moderari pro nutu, libere ferre sine Comitibus leges, statuere quid sua sponte, decernere sine consilio consensuque procerum, Senatus, ac Nunciorum terrestrium, in Polonia inauditum. Regem habere Ordines malunt, quam regnatricem domum. Regnū electione deferunt. Nec tamen plane nullam successionis habent rationem. (r) Præterire hæredes possunt, haud tamen prætereunt facile. Nisi cogat necessitas, nisi flagitet regni servandi cura, nisi causæ admoneant gravissimæ & sine dispendio salutis publicæ non negligendæ. (s) Scriptor quidam non in scitus disertè tradit, Senatorum iudicio consentaneum esse, Rempublicam se potius habere, quam regnum. Cæterum scriptoris illius majus in Ordines studium, quam in Regem. Fatendum alioqui, Optimates magno se efferre splendore & caliginem inducere Monarchiæ pleniori. Optandum, ut concordia utrisque constet & firma tranquillitas duret, & ipsa maneat æternitas rerum. Fiet id, si reges ament suos optimates, hi colant suos Reges, utrique studeant publicæ utilitati. Si meminerint Reges, regnum se habere astrictum, Senatuum esse liberiores, si Ordines

foveant Camillos, si expellant Marios, si Sullas detestentur.

(r) *Qui Scholis operantur, regna electitio- successiva appellant.*

() *Aut. moment. Polon. servand. rat.*

XVII.

Novum invitat de Comitibus argumentum. Jus indicendi penes Regem, statuendi potestas Regi cum Senatoribus & equestri Ordine communis. Utri horum præpolleant, haut quærare opus. Sciunt, agnoscunt omnes. Prudentibus sane hinc indicium, Poloniæ regimen potius Reip. convenire, quam regno. (t) Ordines aut sacri, aut profani. Utrique regni Senatores. Post eos Delegati Nobilitatis sedendi jus nacti. (u) Sententiæ tamen dicendæ præcipuum apud hos pondus. Si quid proponi decernive oporteat, referunt ad Senatum. Leges verò à Senatu accipiunt nullas. Potius Senatus ad eos, quam ipsi ad Senatum se accommodant. Tanta nobilitatis auctoritas est. Senatus exhibet Optimates, Nobilitas opulum, Delegati Nobilitatis Tribunos. Cæterum Comitia Polonorum ut plurimum sunt paludata. Nempe stant sub dio, stantes stipant militares turmæ. Hæc cum aguntur, coeunt deliberaturi, post deliberationem definiunt, si tamen definiunt semper. Atqui hic dubitaverim cum Senatorum, tum Nobilitatis ingenuum morem, quod reges mereri regnum, non mercari velint. Qui hic dubitat, exeat annales, indaget acta publica, vestiget experientiam, inveniet, quæ indicamus.

(t) *Cass. Ens de Reg. Polon. Th. Pol. ap. 15. De Cætero per occasionem Regni, mentio succurrit Abbatis Casinensis Vincentij Sgvaldi, qui pulcherrime Reipubl. quatenus optimatum jure regenda, rationes, exempla, exemplorum nexus ostendit. Addi etiam forte possunt, quæ de rationibus Reipub. cum antiqva tum hodierna eleganter ordinavit judicavitq; Pompejus Caimus in Paralel. Polit.*

(u) *Albus cap. 33. Lind. descript. Regn. Pol. Popping. in O.
I. Huc Dav. Frolich. in Viator. lib. 3. p. 47. 48.*

XVIII.

Nobilitas Poloniae seminarium pariter & praesidium est, Nobilium eadem dignatio, par Jus, aequalis libertas celebratur. (x) Ab his multi Principum surrexerunt. His necessitudine immisceri, Principibus saepe non indecorum neque inglorium est visum.

(x) *Vid. Staravolscius. Aut. Cens. Cand. Pol. Autor Gallicus quidam, cujus nomen latet sub literis D. T. P. T. de l'Etat du Roy de Pologne. Sansonius del governo del regno di Polonia.*

XIX.

Omnia, quae sentimus, dicere non expedit. Alia aut servanda domi, aut relinquenda expertis rerum. Tradamus nihilominus aliquid de hodierno Rege. Is à (y) Wisnoviecia dux, à Sangvine Korybutius, eoq; Jagellonidis vinculo agnationis annexus. (z) Ultima origo ex Lithvanis. Praenomen Michaelis: In praenomine augurium diadematis feria Michaelis imponendi fuit. Auspicia rerum gerendarum prospera, ingenium perspicacissimum, animus ingens multisque artibus imbutus, experientia singularis explendescit. Nihil in eo desiderant boni, omnes sperant bene. Hinc studio Nobilitatis proventus, hinc ad regni Clavum subductus. Attrita quidem paterna opes sunt, Cosacico bello. Animus tamen semper idem viguit, infractus nunquam. Omen hoc olim accipiebamus altioris fortunae. Exitus non defuit omni.

(y) *Alij Wisniewicz, alij Wisniowez, multi Wischniowez, nonnulli Wisnoviez scribunt. Is Numa potius, quam Romuli ingenium habet.*

(z) *Demetrius Korybutus frater Jagellonis. Familia utriusq; Principalis, ultima origo traditur ex Italia à Columnis. Columnas arcessunt à Germanis. Ex Stricovio observant, Wesnovieciorum & Sbarasciorum Antecessorem appellatum. Huc referunt Diploma Fidelitatis A. 1386. concinnatum. Et Staravolscius annotat monumenta aliquot Wisniewicziorum Ducum.*

Summa hujus Regis cura, ut tempestatem ex Ukraina impendentem avertat. Et profecto avertet, si de consilio ejus res geratur, * si reconcilientur rebelles, si cum regno redeant in gratiam Cosaci, si Ordines denique, cum opus fuerit, non destituant optimum Regem. Impiæ seditio- nis Russorum memoria nondum exolevit. Vitari potuis- set malum, si Russici ritus relicta libertas fuisset, si, quod ex promisso debitum erat, regni curia dependisset, si ma- jor erga eos præfectorum regiorum moderatio apparuis- set, si avaritiæ Judaicæ nihil in ipsos licuisset, si denique in nulla libertatis parte damnum ad illos redundasset. Mittimus alia querimoniarum capita. Tantummodo hic monemus vitandum esse Russicum istum Sullam. Hunc vitare est præsens periculum vitare & fraudem. Quid mirum? Turbidi ingenii homo est, & profundæ simulationis. Fidei quoque anceps & mutabilis in momen- ta. Tum promittendo paratior, quam servando. Omnia illi ludus. Etiam religio pactorum. Hoc observandum regi, observandum regno est. Ad ultimum, elegans in Viosnievicio Polonici exemplum moris. Scilicet Regi- nas à Germanis sumere malunt, quam Reges. Suspecta adeo Germanici nominis magnitudo. A sexu seqviori non perinde metuunt. Hunc regi potius, quam regere debere ajunt. Jam plures ex Austria reginas acciverunt. Novissimè documento Viesnievicius est. Cujus & regnum fortunet Deus & torum. Illi felicitatem, huic fœcunditatem largiatur.

* Alius hoc A. 1672. eventus, atq; superiori consilium fuit. Facta in Polonia pax est, sed magna Polonorum jactura: Podolia nunc gemit sub Turcarum jugo.

Regibus olim concessa abdicandi libertas. Multa hinc in Remp. mala, plurimæ calamitates. Jam melius provi-

provisum regno, libertati isti obex positus. Argumento
Viosnievicius est, regno se, donec vivit, ex lege non ab-
dicaturus. Id religiosè promissit: religiosè implebit.

XXII.

Sequitur, ut tradamus, quid Polonia reponere in se,
quid tribuere exterorum auxiliis debeat. Non negamus,
nimiam fiduciam sui, sæpe initium miseriæ esse. Noli-
mus diffiteri tamen, Poloniæ domi potius vires quæren-
das, quam foris. Auxilia aut sæpe sunt sera, aut non suf-
fectura. Ac id quidem facere Polonis in expedito est.
Gens numerosa, & idonea insuper bello, & tanto ali-
quando magis resurrectura, quanto major ruina fuit. Pro-
bant id superiora bella, probant exempla bellorum. As-
sentiuntur Polonici scriptores. Idemq; nuper Batavis sug-
gesit quidam in opusculo, de eo, quod interest Bataviæ.

XXIII.

Piget hic referre, quod prodidit Thomas Campanella.
Is securitatem Sarmatis certissimam pollicetur, si Polo-
niæ cum Moscovia conjungendæ rationes ineantur. Sed
vanum consilium, vanius promissum. Diversa Moscho-
rum & Sarmatarum ingenia, adversi mores. Dispar etiam
regnandi jus, dispar modus. Imperium Czaris successio-
ni innixum, nec circumscriptæ potestatis. Regnum Po-
lonorum conferendum electione, nec administrandum
pro nutu. Servile obsequium Moschorum, liberrimum
Polonorum est. Ne meminerim, quam pertinaciter sua
colant sacra Moschi. Sua quoque Poloni. Nunquam adeo
conciliandi, nunquam redigendi in unum corpus. Pon-
tifex, Pontificis ceremoniæ illis detestabiles. His contra
Græcorum. Hos ergo conjungere pugnantes, compone-
re dissidentes, jam diu desperavit Palatinus Czerniecho-
viensis. Quod indicio est, promississe Campanellam,
quod nulla ratio futurum promittit. Ostentui ergo hic
Monachus est. Magis Monachi simplicitas.

Cæterùm optandum est Polonis, recuperent Smolens-
kum, quo nuper exuti sunt à Moscho. Idonea hæc regno
olim Civitas, (aa) unde inferre periculum hosti & pro-
pellere licebat. Jam amissa desideratur. Nec verò sola.
Præter hanc Provincia trans Borysthenem, cum situs, tum
securitatis ratione utilissima Polonis. Repetere arduũ, *
relinquere periculosum. Hæ diminutiones, belli civilis
fructus. Non exiguus hinc metus, nec minus discrimen.
Maturè adeo providendum genti, ne gentis potentia
iusto latius serpat.

(aa) *Laudant hic Poloni Gedani sui vires & fidem. Laudavit
Pastorius in Casimiro III. Laudavit proxime Andreas Olszowski,
Pomesania Procancellarius, & Regis sui Legatus.*

* *Tum propter belli ex bello rursus metuendi discrimen, tum propter
pactiones novissimas Moscho - Polonicas.*

Refert quoq; ad institutum nosse, Poloniae sæpe plus
nocuisse civilia, quam externa bella. Tutus Rex, tutum
Regnum, si discordiæ fuerint sopitæ, si compressæ factio-
nes, si extinctæ rebelliones. Militem excire promptum,
eundemqve Scythicæ gentis terrorem. Atqui vero jam
tempus est, mea Polonia, ut excias tuendo Borystheni,
Justus tibi, barbaris impius fœdusq; bellandi titulus est. Hi
pro dominatione, tu pro libertate dimicabis. Aude, vin-
dica Ukrainam. Aderit Deus. Aderit fortuna. Cœpta bona
bonus exitus sequetur. Verbo, Vinces, Vincendo trium-
phabis, triumphando gloriã illustrabis Imo vero illustres.
Ut aut desinant te vexare, * aut subigantur, quum vexant,
aut subvertantur, cum subacti resurgunt ad colligendas
vires, ad turbendam regni tui quietem.

* *Inter regni curas præcipua hæc est hodie, resarcire jacturã Podolia:
2. videre, quemadmodum Polonia ex tributaria iterum libera fiat.*

Quantum tranquillitatis servandæ pretium sit, ex-
ploratum jam habemus. Alia denuo subit sollicitudo.
Hæc publicam spectat utilitatem. Cujus compendium
cura

cura numi, Proinde cavendum monetæ: puniendi moneta adulteratores. Providendum quoque, ut cudatur moneta à probis, & materiæ pretium, pretio materia respondeat. Nec vero indulgendum cuivis Jus monetæ. Ingens hic abusus, ingens abutentium scelus, unde damnum commerciis certissimum inferunt. Ab his ad Rempublicam, à Republ. ad universam humanam societatem serpit. Atque hoc cum tua conjunctum salute est, Polonia. (bb) Ruunt indulgentiâ in hoc vitium privati, privato quæstui intenti. Prospiciendum aded, ne aut privatis ejusmodi concedatur potestas, aut si concedatur, in eos qui adulteraverint, maturè animadvertatur. Constituendum ad hoc certum in moneta pretium, constituendi, quos appellant, Zygo stata. (cc) Sæpe deliberasti de his navis, tolles tandem & vindicabis privatos privatorum hominum mores. Judæos tolerare, omni licitum jure. Hos vero negotiis imponere, his frænos laxare nimis, & omnium usurpandorum facere copiam, haud consultum. Turbarunt nuper monetæ rationes in tantum, ut vicinæ ditiones ingemiscant. Hæc causa, cur multi civium facultatibus lapsi, cur plurimi mercatores existimationis fecerint jacturam, creditoribusq; decoxerint suis, Tuum, mea Polonia, est, his obviam ire malis, & quod præcipuum gloriæ caput est, cum regno ponere calculum, cum calculo conservare regnum.

(bb) *Vid. Aut. Cenes. pro redint. Pol. reg.*

(cc) *Ad hoc vid. D. Zieglerus, vir mihi inter magnos magnus, & ut nostri avi decus, ita exemplum futuri. In disp. de Jur. Monet. Saltem adjicimus, auri argentiq; signandi jus apud Veteres factum fuisse semper.*

XXVII.

De Monetæ remediis nil reperio, quod exponam ultra. Aut si reperio, hujus scripturæ excedit modum. Visum nunc delibare, quid sit, quo regnum conservetur. Plurimi cœleste arcanum allegant & ineluctabilem ordi-

nem fati. Hoc facere, hoc stabilire Sarmatiz libertatem. Reddi adeo hinc rationem posse, cur facies, forma regni Polonici sibi conveniat soli. Nulli vero alii. Nil enim subesse, nisi occultam numinis vim. Huic standum, huic acquiescendum esse. Et mirum certe, inveniri Respublicas satis confusas, quæ in ipsa durant confusione. Inveniri imperia, quorum forma pœne sine forma & præter regulam civilis legis. Manere tamen eadem & retinere inter contumaciam ac dissensiones securitatem antiquam. Nos agnoscimus Deum regnorum statorem. Miracula arcemus. Respublicas confusione nutantes haud probamus. Unum alterumve exemplum eas non manit. Quod rarum, raro tutum, raro diuturnum. Facile perituum, quod ægrum. Sic non secus casuum, quod prægravi mole inclinatum. Certa, non ancipitia, Reip. conservandæ consilia habere, non expedit modo, sed etiam necesse est. Turbida ista & fallacia, & nil solidi habentia displicent merito. Si lubrica via sit, si deficiat, ubi pes figatur, promptus sane ad exitium gradus. Nos quid sentiamus, aut dicemus ex suggestu, aut monebimus privatim. Quod enim de colendis placitis majorum, de peculiari temperamento gentis, de observandis sanctionibus regni, de fide Senatorum Ordinisq; equestris, de rationibus deniq; militaribus hic recitatur, notum omne est, & solum certè non suffectuum. Alia eruenda, plura expetenda subsidia regni habes, mea Polonia, modo utaris, nec tarda sis ad occasiones, nec ad mutationes proclivis. Mutationibus, si quæ existant, remedia opponas matura. Interregnorum vices longas procul habeas & deresteris. Didicisti interregnorum fata. Nocuerunt regnis aliis, nocebunt tibi, si diuturniora. Advigilasti nuper satis, & cum tot, mirandum, diversa Senatorum Nobilitatisq; studia essent, præcidisti moram electioni, sustulisti interregnum, vitasti discordiam, unde præromptum alioquin seditionibus, turbis, bello civili alimentum.

Ducimus quoque; instituto convenire, ut Poloniae attin-
 gamus leges. (ee) Multis videtur, gentem bello affvetam de
 legibus parum laborare. Illud de populo Martio verum. Hoc
 nullatenus concedendum. Eo minus, quod cura belli non
 tollat leges; Contra leges armis, arma legibus innitantur.
 Exemplo Princeps, cui non togæ solum, sed belli etiam artes
 discenda. Et vero demus, curâ armorum turbari interdum
 leges posse, everti tamen posse, confidenter negamus. Ma-
 nifestum alioqui, & publicis notum argumentis, habere suas
 Poloniam leges, habere curias, habere tribunalia. Utrisque
 additam dicendi juris potestatem. Verusti retrò avi docu-
 menta multa. Memorabile saltem hic ad posteros est, juri
 Teutonico olim in Polonia fuisse locum, fuisse honorem.
 Illud vulgari nomine Magdeburgicum appellatur. Hujus in-
 troducendi Auctorem Casimirus M. ut tradit Joach. Pastorius,
 à Johanne Casimiro, dum regnaret, ad scribendam Sarmata-
 rum historiam conductus, sed Lesko Niger. Causam ex-
 ponit Conringius, multus in hoc argumento, nec indiligens
 diplomatis, quod Pastorium deceperat, Casimiriani censor.
 Et vix est, ut assentiar Arthurò Duckio Anglo, qui Casimiro
 accepta refert auspicia primo instituti, deinde abrogati
 Magdeburgici Juris.

XXIX.

Servet dissertatio formam. Dictum de legibus: insistamus
 ordini, & referamus de quibusdam. Leges comiterur con-
 suetudo, quam invaluisse accepimus post leges, ordiamur à
 furto. Furtum pecunia redimitur. Poena si est, certe non est
 capitalis. Moribus Lithvanicis res furtim ablata ad Dominum
 non redit. Inventori quoque non cedit. Solum hujus opus,
 perferre ad judicem; Judex servat sibi. Via ad recuperandum
 Domino interclusa; remedium vindicandi nullum. (nn) Ven-
 namus ad tutelam. Finitur tutelæ munus, finito quinto de-
 cimo anno. Secus, quam apud alias gentes. Alienandi multo
 serior

Terrior facultas. Initium quintus & vigesimus annus. Sequitur
diversitas diversitatem. Liqvet hæc in multis. Argumenta
habemus in prædio dotali, & jure testandi. Ignotum ibi no-
men jusjurandum, quod calumniæ appellant justitiæ sacer-
dotes. Hactenus discrepat à *Qvirittium* jure. Mallent multi,
ut conveniret semper, ut discreparet nunquam. (oo) Præfer-
tim si justa subest causa, si religio movet divini juris, si sancti-
tas jubet innatæ legis. Aversatur Deus homicidia, homici-
diorum impunitatem maximè. Optamus, ut omnes agno-
scent. Magni, an mediocres, an minimi, nil refert. Eodem
omnes apud Deum censentur jure. *Qvi* regulam omnibus &
singulis esse voluit. **NON OCCIDES.** Homini adeo in hominè
nulla potestas necis. Deus vitam dedit. Deus adimere solus
potest, solus vult. Teneat ergo sua interfectores pœna. Sed
quæ respondeat delicto, quæ penset delicti atrocitatem, &
mensuram impleat divinæ legis. Non levis mulcta, sed sup-
plicium poscitur. Luat sanguine, qui sanguinem profudit.
Propterea nemo sibi indulgeat, nemo sua abutatur dignita-
te. Homicidium vindicandum morte est. (pp) Hæc sententia
summi judicis. Hæc norma regnorum erit rerumq; publica-
rum omnium. Vos appello, Sarmatici Nobiles. Sarmatiæ
munimentum estis. Justitiæ quoq; sitis. Eritis certe. Vestra
exempla utilia regno, salutaria sunt vobis. Manus adferre
hominem homini, ne sinatis. Sævitia est, non libertas, occi-
dere quenquam sine causa. Etiam nulla libertas, quæ contra
leges. Legum vero hic nexus. Constitutæ cedunt divinis,
divinæ regunt constitutas. Quicquid peccatur in utrasque,
peccatur in Deum, in vicarium Dei. Illud impietatis est, hoc
improbitalis. Vos, qui animum pro regno habetis, qui curas
pro regni gloria suscipitis, temperate gladiis adversus ple-
bejos. Nunquam temperate adversus Hostes. Barbaros istos
dico, & ut fama est, jamjam ex Scythia profecturos. Cavete,
ne se, ne suos ditionibus vestris infundant.

(nn) *Cateroquin de usu juris Ro. in foris Polonia vid. Duck l. 2.
cap. 11.*

(oo) *Accusat in hoc capite Polonos Spreng. d. l. Et discrimen eorum notat, quo asserunt, homicidium aliud capitale, aliud civile esse.*

(pp) *Vellem hic sanius locutus esset Th. Hobbesius de Civ. cap. 6. p. 109. ubi non parum derogat innato juri, Deo ipsi, hujus auctori.*

XXX.

Tædet hic morari. Res poscit, ut quales olim Sarmatæ fuerint, dispiciam. Male apud Tacitum audiunt. Primo ignavia, deinde levior armatura exprobratur; postremo imbellium inuritur nota. (bb) Dubites fortasse, an assentiaris scriptori augustæ historiæ. Celeres subitæ gentis impetus, celeres animorû motus facile aliud persuadent. Minus in Sarmatas iniqui rerum Scythicarum Conditores. Facit nobiscû Pomponius Lætus, vir in eruenda antiquitate sicut diligens, ita acris. Is ex annalibus, quos excusit, optimis tradit, gentem fuisse ferocissimam, & hominum cædibus asævetam. (ii) Alibi recitat obstinationem gentis. Præter hanc pugnandi ardorem. (kk) Promendum hic suffragium Flori. Qui tradit, Sarmatis non æstimari pacem, imo ne intelligi quidem. (ll) Hæc quam conciliare arduum, tam promptum, ab altero dissentire. Sed causa dissentientis iusta, ratio dissentiendi sufficiens esse debet.

XXXI.

Spectamus metam. Sed pauca restant, antequam perveniamus. Expediemus quasi in transcurso quodam. Dignum labore momentum, quod ad excutiendum veteris Sarmatiæ statum pertinet. Illatum genti bellum à Romanis. (mm) Penetratum usque ad regionis fines. Viscera à bello intacta. Augusto Danubius belli Sarmatici terminus erat. Feliciores Teutonici Imperatores. Conradus cognomento Saliquus vestigalem fecit. Henricus II. Boleslaum beneficiario jure sibi obligavit. (nn) Certa hujus rei argumenta servamus historico instituto. De cætero Polonicorum dissensus scriptorum nil obest causæ. Nimis afferunt nova, & solidæ antiquitatis nihil.

(hh) *Nil tam ad pedestrem pugnam ignavam esse scribit, quam Sarmatas. Et non tacite innuit, parum ipsis animi esse, ereptis equis, cum tradit, adempta eorum pernicitate, velut vinctos cædi. Non multo post levi gladio inermes vocat. Hist. 7.*

(ii) *Ro. Hist. Comp. Ed. A. 1510. in Constant.*

(kk) *In Valentin.*

(ll) *Meminit Tacitus Roxolanorum. Hi Willichio Basterna, alio Russi Moschig, sunt. De quibus vid. Carolus Stephanus Dict. Hist. Geogr. & doctissimus Italus Girol. Canin. ad 1. H. Tac. c. 79.*

Nil

(mm) Nil veritatis habent, quæ hæc affert Hermannus Hermes cap. 4. de Imp. Ro. illud multo magis mirandum, quod scripsit, Boleslaum ab Octone M. creatum Regem. Non minus Galli cujusdam erratum est, qui Lecho primum eribuit insigne Regium. Nulla causa, nisi accurata & negligentia lectio- nis. Ignorantiam enim vix tantis eribuerim Viris.

XXXII.

Vetera hæc sunt. Mittamus. Nec tamen committamus, ut horum memoria exolescat. Nos desinimus, ne progrediamur ultra legem. Desinendum vero in voto est. Votum præcedat, quicquid amor publici boni expresit. Struit sæpe fortuna vicissitudines. His amovendis comparare præsidium, felicitis regni est. (ee) Comparetis, Sarmatæ. Imminent barbari ex diversis locis. Hos depellere, æternæ pretium laudis. Disfidere ab se invicem domi, & pugnare sententiis, hosti expedit, non Vobis. Ante bellum de belli instrumentis cogitandum. Opes, aurum, argentum bellantium robur, bellorum nervus. (ff) Illa, cum suppetunt, conservanda, cum pesunt, acquirenda. Amittere hæc, & inania consecrari, est suppeditate materiam crescendi aliis, aperire viam ambitioni hostis, emere demum periculum brevi & mox cessatura voluptate. Vos, Sarmatæ, melioris capaces fortunæ, meliorem animum servate. (gg) Utilitas, gloria ad Vos redundabit. Gnara bellandi Nobilitas Vobis murus & firmamentum. Legionibus validæ, dummodo concordibus, exitiosæ regno, si discordibus. Prospicite vobis. Impetus Tatarorum metuendus. His prædandi irritamentum Podolia, quæ Meridiem spectat. Communitate tandem itinera versus illam terram. Volhyniam & Borysthenem potissimam curæ vestræ partem credite. Quamquam inde jam major impendeat metus. Vires, opes, cogitationes omnes vertite in bellum externum. Vitate intestinum. Pugnate pro fide regis, pro salute regni. Obtestatur Vos Christianus Orbis, ut hoc tempore audendo paratissimi, faciendo felicissimi, vincendo admirabiles sitis. Honos Dei est, quem defenditis, libertas vestra, quam propugnatis. Ite ergo ad arma. Numen fortunet armatos, fortunet expeditionem. Festinate, quod agitis. Expectat vos victoria, & invitat.

(ee) Indicandum hic esset, utrum Germania finibus metuendum sit à Sarmatis. Quod cum negem ex multis causis, alibi persequendum ex dignitate argumenti est. Interim vid. aut. Not. & strict. p. 62.

(ff) Tac. Hist. II. Pompejus Caimus parat. Polit. partit. p. 29.

(gg) Multi hic notant Sarmatiam gentem. Alii nec contumelias abstinent. Graviter monet Starobolscius, Hauriant Poloni, quod salutare est, à Polonico Scriptore. Caterogvim multæ hic lites de scopo Reip. Polonica. Dissidium omnibus notum, quod inter D. Corringium, & personatum Marinium exarsit. Non ausim me interponere judicem. Cum privatim sentiendi rationem habeam.

